

kijk-Wijzer

Een thema dat we van te voren niet met elkaar hebben afgesproken. In het vorige nummer stond: 'Het is nep!' als vigerend thema voor nu op de rol. Daar hadden wij ook al veel voor de regie ervan klaar liggen. Het is, ook in de maatschappij van nu een zeer actueel onderwerp.

intro

(Einde en) Nieuw begin

Maar.... 2020 is in veel opzichten een ander jaar geworden dan gedacht: in wat er in Nederland en in de hele wereld gebeurt n.a.v. de pandemie, maar ook wat er met ons daarin overkomt. En dat wij als gemeente daardoor haast onvermijdelijk in zwaar weer terecht komen. Het heeft in verschillende opzichten aangetoond dat wij hierin heel kwetsbaar zijn. En toch ondanks dat we met de scherven in onze handen staan, kunnen we uitkijken naar een nieuwe toekomst. Telkens laat het geloof weer een veelbelovend perspectief zien. Soms een vergezicht dat maar moeilijk werkelijkheid kan worden tussen de brokstukken van ons leven. Maar als we elk fragment ervan tot ons door laten dringen, is daar weer een nieuw begin aan te ontwaren. Dat kan eventueel ook gelden voor onze gemeente met de mogelijk toekomstige contacten met de remonstrantse gemeente in Utrecht. Voor ons gloort er een nieuw perspectief. Maar zeker ook in andere; in de toekomst die lonkt vanuit de kern van de belofte van Kerst: een stralend nieuw begin. Het thema is deze keer dus meer geënt op het kerkelijk jaar. Dat bent u van ons de afgelopen jaren niet gewend. Dat is ons inziens dan ook in de toekomst niet de gewenste constructie. Het is nu deze keer in het leven geroepen doordat Corona ons even op slot heeft gezet. De gemeente behoeft nu des te meer aandacht, geborgen- en verbondenheid. We hopen u een klein beetje te kunnen bieden: een klein en warm lichtpuntje in een duistere, koude omgeving. Geen oppervlakkige 'prietpraat', maar voedsel voor mijmering en bezinning om grondstof te kunnen zijn voor een verruiming van de geest. Dáár

begint het telkens weer: dat kind dat opnieuw in ons wordt geboren. U kunt dat motto in verschillende teksten in deze uitgave terugvinden. Leest u eens het stuk: 'Geboorte', of juist 'het afwassen van schuld' verwoord in het gedicht naar psalm 51 van Huub Oosterhuis in het stuk over 'David en Bathseba'. Laat de gedachten en stellingen en vele andere bespiegelingen uit deze en andere stukken tot u komen, hopelijk laaft het u en verfrist dat uw mogelijk sombere gevoelens.

HvdW

Wat blijft er, vreugde of verdriet, verlangen?

Tuin in dit seizoen, hoe noem ik je,
een triest verhaal of sluimerend geluk.
Het kind verwacht een mooie wereld,
geeft nog geen namen aan de dood.

Wie bij de keel gegrepen wordt,
zal vechten om te leven.
De aarde kreunt. Maar er is tijd
en onze voet bevrijdt ons stap voor stap.

*Corrie Kopmels
(uit: BONHOEFFER 75,
op het spoor van bevrijding)*

Geloof het of niet

Zondag 8 november werd via 'digitale Kruispoort' een dienst uitgezonden. De lezing was uit Samuël: David die Bathseba begeert en Uria, haar man, de dood in stuurt door hem op een risicovolle plek op te laten stellen in een oorlogssituatie.

Geloofsthema's

Herschapen

Rembrandt van Rijn heeft Bathseba geschilderd voor het baden. De afbeelding van het Bijbelse thema is geheel anders dan tot dan toe gebruikelijk was in de schilderkunst. Waar eerder kunstenaars de nadruk legden op het voyeuristische element van de badende Bathseba die gadegeslagen wordt door David, en daarmee door de toeschouwer, valt Rembrandts weergave op door het intieme

karakter. Bathseba is in gedachten verzonken door de brief van David, moet zij de koning gehoorzamen en naar hem toe gaan of haar man trouw blijven?

Door een 'gelijkenis' van de profeet Nathan, over een rijke man met veel schapen en een buurman met één schaap, realiseert David wat hij heeft gedaan en erkent schuld.

Psalm 51 wordt aan hem toegeschreven. Die volgt hier in de versie van Huub Oosterhuis uit '150 Psalmen vrij'. Wat een nederig en tegelijk koninklijk voorbeeld van schuld erkennen en God om vergeving vragen.

Alle vuilheid moet afgewassen zijn voor hij herschapen kan worden, een nieuw hart ontvangt.

Schrob het vuil van me af
mijn intriges mijn ongenaakbaar
in mijn leugens volharden
boen mij schoon.
Ik heb als een beest geleefd –
beesten zijn goed voor hun jongen
maar ik heb ze een rampenjeugd
bezorgd
verward en onveilig.

Ik heb gedaan
wat van kwaad tot erger gaat.

Ik ben niet in zonde verwekt
rotte vrucht van de schoot van mijn
moeder
ik ben aangestoken door verrotting
ik heb de zieke plekken opgezocht
en mij laten besmetten.
Het is niet af te wassen, het is
onder mijn huid gaan zitten
in mijn hersenpan gekropen,
opereer me.

Ik heb het achteloos gedaan,
blik op oneindig brutale glimlach
alsof het niet het kwaad was dat het

was
alsof het van twee kwaden
het minste was.

Kent Gij in uw eeuwigte ziel
die tweespalt – zijt Gij
zo diep afgedaald en mens
geworden
dat Gij ons daarin begrijpt?

‘Bij U is vergeving’
staat geschreven.

Er zijn verre vrienden
enkele nabije,
die me mijn kwaad voorbeeld
niet nadragen. Zij zien mij
lijden door eigen schuld,
proberen het te verzachten.

En mijn kinderen.
Bij hen is vergeving.

Wees mij genadig
Gij die genade zijt.

Ik zie de wereldbrand
die ik gesticht heb

het volstrekte
dat ik heb geschonken.

Was mij schoon
en ik zal witter worden
dan sneeuw.

Geef mij een nieuw hart.

Zend uw geest
dat ik herschapen word.

Als dat zou kunnen...

EvdW

Er is meer genade dan wij denken; de wereld is ervan vergeven.

buitenstebinnen

Vanwege de Corona maatregelen zijn we fysiek minder aanwezig in de kerk, maar hopelijk niet minder betrokken bij de essentiële zorg die de kerk, ook in financiële zin, biedt aan diegenen die onze steun en aandacht nodig hebben, juist in deze tijd. Maakt u ook af en toe wat geld over? Het hoeven niet altijd grote bedragen te zijn; een klein bedrag is ook een ‘gift’.

Diaconale collecten december 2020 – juni 2021

25 december – Solidaridad

Solidaridad komt in actie voor een wereld waarin alles wordt gemaakt en gekocht in solidariteit met mens, milieu en toekomstige generaties. Als we allemaal solidair zijn komt niemand tekort.

Hoe drinkt u uw thee?

Thee is na water het populairste drankje ter wereld. De vraag naar thee neemt wereldwijd nog steeds toe. Uw thee smaakt natuurlijk het best als u weet dat het duurzaam verbouwd is en voor een eerlijke prijs ingekocht. En dat is op dit moment niet altijd het geval.

Daarom vraagt *Solidaridad* speciale aandacht voor hun **Trinitea** programma: **Duurzame en eerlijke thee uit India**

In India werken meer dan 3,5 miljoen mensen in de thee-sector. Velen van hen zijn boeren die minder dan één hectare grond bezitten. Deze kleinschalige boeren leven vaak in armoede. De prijzen voor thee op de wereldmarkt zijn laag, waardoor het inkomen van de boeregezinnen onvoldoende is om goed van te leven. Door klimaatverandering, onvoorspelbaar weer en droogte, mislukken oogsten steeds vaker. En door de coronacrisis dit jaar met lockdown-maatregelen kon de thee niet altijd geogst worden.

Theeplanten hebben veel water nodig. Zoetwater is schaars in India en veruit het meeste water wordt gebruikt voor de landbouw. De plattelandsbevolking moet steeds dieper graven om aan drinkwater te komen. Theeboeren zijn bovendien gewend om schadelijke bestrijdingsmiddelen te gebruiken, die het water en de omgeving van de plantages vervuilen.

Solidaridad biedt met het Trinitea programma toepasbare oplossingen, bruikbare informatie en trainingen aan om opbrengsten te verhogen en verontreiniging en uitputting van de grond tegen te gaan. Dat zorgt voor een groter aanbod van duurzame thee. Dankzij Trinitea verbouwen meer kleinschalige boeren hun thee met respect

voor mens, milieu en toekomstige generaties. Een panel van experts bezoekt de boeren om te zien of ze aan de richtlijnen voor duurzame productie voldoen of extra hulp nodig hebben. En zij de brengt de boeren in contact met verwerkingsfabrieken die de thee inkopen. Daardoor ontvangen de deelnemende boeren een beter inkomen.

***Steun de theeboeren met een donatie op rekeningnr:
NL05 TRIO 0212 1854 11 o.v.v Kerkenactie 2020***

januari – Diaconaat eigen gemeente

februari – Stichting EcoTrust in India

Deze maand besteden we aandacht aan een 'eigen project'. Een eigen gemeentelid is daarbij betrokken. Dat is dit jaar weer de St Ecotrust in India dat de heer Jan Kaat heeft aangereikt.

Eco-Trust richt zich primair op de zorg voor het kind met als doel kinderen, die vrijwel kansarm geboren worden, kansrijk(er) te maken. Daarmee wordt de kans op een gelukkiger leven vergroot. De kinderen worden voorzien van onderdak, voeding, kleding en educatie. Educatie bestaat zowel uit een opvoedkundige als educatieve component. Belangrijk hierbij is de zorg voor de natuur door het verschaffen van

kennis over ecologie, zowel in theorie als in de praktijk. Het stelt de kinderen in staat de natuur in hun woonomgeving, die door de jaren heen uit puur lijfsbehoud is weggekapt, weer leefbaar maken.

Ouders en grootouders leren van hun nageslacht hoe zij de natuur kunnen herstellen en landbouw weer volop mogelijk wordt. Meer informatie: <https://www.ecotrust.nl>

***Een donatie kunt u ook overmaken: Stichting Eco-Trust, IBAN:
NL44 INGB000 5365753***

Maart – Duurzaamheid – Questionmark

Via Geloof en Samenleving, de diaconale tak van de Remonstranten (landelijk), wordt dit project ons aangereikt.

Questionmark wil dat mensen gezond leven, op een gezonde planeet, met respect voor mens en dier. Zij ziet in ons voedsel een van de belangrijke oorzaken voor de toename van leefstijl-gerelateerde ziekten. Daarnaast zien zij dat de manier waarop ons voedsel wordt geproduceerd, in veel gevallen de oorzaak is van de achteruitgang van natuur en milieu, groeiende ongelijkheid en mensenrechtenschendingen en het mishandelen van dieren. Daarom wenden zij zich met de Superlijsten en andere onderzoeken, rechtstreeks tot producenten en retailers om hen te bewegen hun producten gezonder en duurzamer te maken.

Drijfveer

Ons huidige economisch stelsel is te eenzijdig gericht op winst en groei. Gelukkig worden de afgelopen jaren steeds meer partijen zich bewust van de noodzaak tot bijsturing van ons voedselsysteem naar een model dat houdbaar is op de lange termijn. Questionmark is in deze beweging sinds 2014 een belangrijke aanjager.

Er is echter nog veel te doen voordat die transitie compleet is. Daarom blijft Questionmark zich richten tegen de lange, internationale waardenketens, de scheve en niet-transparante machtsverhoudingen tussen grote voedsel-bedrijven, supermarkten, boeren, telers en kleinere producenten, de oneerlijke en schadelijke kostprijsberekeningen, diepgewortelde prijzenoorlogen en andere zwaar gevestigde belangen.

Onafhankelijk

Questionmark is een onafhankelijke stichting. Zij waarborgen hun onafhankelijkheid door middel van het bestuur, de inkomsten en integriteitsbeleid.

De inkomsten van Questionmark bestaan hoofdzakelijk uit donaties van charitatieve fondsen en ad hoc subsidies vanuit de overheid.

Strategie

Questionmark werkt met verschillende activiteiten aan het realiseren van verandering in het voedselsysteem. Iedere activiteit heeft zijn eigen specifieke verandermodel. De basis van al hun activiteiten

vormt het onderzoek naar voedselproducten. Ze onderzoeken hun samenstelling, waar ze vandaan komen en indien mogelijk hoe ze geproduceerd worden. Daarnaast houden ze bij waar en hoe ze verkocht worden.

Ze publiceren ranglijsten over producten, supermarkten en de voedingsindustrie en maken deze direct beschikbaar voor het brede publiek. De resultaten van hun werk worden gebruikt door bedrijven, ngo's, journalisten, politici en consumenten.

***Een donatie op bankrekening: NL43 TRIO 0254 8208 83
Is van harte welkom.***

april – Voedselbank IJssel en Lek

Gezond voedsel voor iederéén in de Krimpenerwaard. In Nederland leven vele mensen onder de armoedegrens. Helaas óók in de gemeente Krimpenerwaard. De *voedselbank IJssel en Lek* helpt deze mensen door ze tijdelijk te voorzien van voedselpakketten. Om de klanten van voldoende en gezond eten te kunnen voorzien wordt samengewerkt met lokale bedrijven, instellingen, overheden en particulieren. Zo zorgen zij er samen voor dat armoede wordt bestreden.

Beleidsplan

In de gemeente Krimpenerwaard is de voedselbank actief om sponsoren te werven die geld en goederen schenken aan de voedselbank. Aan de kerken in de gemeente Krimpenerwaard wordt een bijdrage gevraagd voor een product van de maand dat niet standaard in een voedselpakket aanwezig is.

Ook worden wekelijks alle pakketten aangevuld met verse groenten, vlees en andere producten om zodoende iedereen te kunnen voorzien van een volwaardig pakket.

Bij scholen worden ook producten ingezameld met als doel de voorraad op peil te houden en bewustwording van leerlingen.

Meer informatie: www.voedselbankijsselenlek.nl

Beloningsbeleid:

Allen die aan de stichting Voedselbank IJssel en Lek verbonden zijn krijgen geen beloning; er wordt aan niemand een salaris uitgekeerd.

Steun de Voedselbank IJssel en Lek met uw bijdrage.

Rekeningnummer: NL85 RABO 0320 3968 00

mei – Diaconaal Centrum Pauluskerk Rotterdam

Het Diaconaal Centrum Pauluskerk is open voor bezoekers, zeven dagen per week van negen tot negen. Zij komt op voor álle mensen in Rotterdam en omgeving die het zonder hulp niet redden: dak- en thuislozen, verslaafden, psychiatrische patiënten, mensen zonder verblijfsvergunning, mensen zonder betaald werk, jongeren zonder gevoel voor richting in hun bestaan en kwetsbare ouderen. Uitgangspunt voor de Pauluskerk is het belang en het 'perspectief op beter'. Door bezuinigingen van de overheid is het voor veel bezoekers steeds moeilijker geworden zich in onze maatschappij staande te houden.

Drie kernwoorden zijn van belang: gastvrijheid, laagdrempeligheid en hulp. Iedereen is welkom in de kerk, zonder aanzien des persoons en zonder voorwaarden vooraf.

Helpen betekent mensen opvangen en hun levenskracht versterken, zodat zij na een tijdje hulp van anderen weer op eigen kracht verder kunnen. En het betekent inzet voor het veranderen van onrechtvaardige wetten en regels, zodat mensen in de marge niet eeuwig buiten hun schuld in de marge blijven.

Voor de ondersteuning van dit werk is de Pauluskerk afhankelijk van giften en ontvangt geen overheidsgeld.

Steun dit mooie werk met uw bijdrage: rekeningnummer: NL36 TRIO 0338 7521 02, Diaconaal Centr. Pauluskerk

juni – Stichting Budgethulp Krimpenerwaard

Sinds september 2014 hebben diaconieën van drie kerken in drie kernen van de voormalige gemeente Bergambacht een lokale afdeling SchuldHulpMaatje opgezet. Dat heeft geresulteerd in het oprichten van de stichting "Budgethulp Krimpenerwaard" per 1 januari 2016. Na de gemeentelijke herindeling werkt de stichting voor alle inwoners van alle kernen in de gem. Krimpenerwaard. Budgethulp Krimpenerwaard is aangesloten bij Schuldhulpmaatje Nederland.

Zij richten zich op mensen in drie mogelijke fasen van schuldenproblematiek. De preventieve fase, waarbij diepe schulden voorkomen kunnen worden, de schuld-hulp fase waarbij vaak al professionele schuldhulpverlening aanwezig is en een maatje als

steuntje in de rug kan dienen en de nazorg fase waardoor terugval voorkomen kan worden.

Dat wordt bereikt door hulpvragers te koppelen aan “maatjes” die namens Budgethulp Krimpenerwaard hiervoor zijn opgeleid.

De doelstelling is het vergroten van de zelfredzaamheid van de hulpvragers door middel van het bieden van sociale en praktische ondersteuning.

Beloningsbeleid: De Stichting Budgethulp Krimpenerwaard werkt uitsluitend met onbezoldigde vrijwilligers.

***Uw donatie kunt u overmaken naar:
NL35 RABO 0308 6400 39 t.n.v.
Stichting Budgethulp Krimpenerwaard***

‘Er moet eerst iets gebeuren voor er iets gebeurt’

*Dit zou zo maar een filosofische (?) uitspraak van Johan Cruijff kunnen zijn. Ik weet niet of het zo is. Er zijn situaties denkbaar waarin dit gezegde heel waar is. Er is bijvoorbeeld opeens iets met je gezondheid; dat kan net het
zetje zijn dat je nodig hebt om je leefstijl aan te pakken.*

In diaconaat is het vaak zo dat er beweging in een situatie komt juist doordat er iets gebeurt. Iemand met schulden probeert geld te pinnen, maar merkt dat er geen geld meer op zijn rekening staat. Dat kan het moment zijn om hulp te gaan zoeken. Of iemand die diegene kent, merkt dat er iets aan de hand is en steekt een hand toe. Er gebeurt iets waardoor er beweging in een situatie komt.

Een mooi voorbeeld daarvan is de film ‘Les Innocentes’. Onlangs zagen wij die. De film raakte mij door een paar momenten dat er iets gebeurt, waardoor er beweging komt in een nare en uitzichtloze situatie. Ik moet opeens aan nog een zin denken; die staat in een gedicht van Remco Campert, ‘Verzet begint niet met grote woorden, maar met kleine daden’.

En dat verzet zorgt ervoor dat er beweging komt (gedicht staat aan het slot van dit stuk).

Het verhaal ontrolt zich en geeft van lieverlee de geheimen van de kloosterorde prijs. De film speelt zich net na de 2^e wereldoorlog af in Oost-Polen en begint met een groep vrouwen, kloosterlingen, die na de lauden naar andere ruimten in het klooster lopen. Een jonge novice blijft achter, kruipt door een opening naar buiten en begint te rennen door bossen en heuvelachtig gebied. Na hulp van een paar jongens vindt ze een arts. Daar was ze naar op zoek.

Tijdens de lauden had ze een kloosterlinge hartverscheurend horen schreeuwen. Zij had een dokter nodig, maar moeder overste liet geen dokter halen, want er stond voor haar meer op het spel dan de situatie van de vrouw.

De novice stelt haar vraag om hulp meerdere keren aan meerdere artsen en tenslotte gaat Mathilde, een arts in opleiding, mee. De schreeuwende vrouw blijkt op punt van bevallen te staan en Mathilde verlost haar met een keizersnede. Dan hoort ze van moederoverste dat deze non aan het einde van de oorlog verkracht is door een Russische soldaat.

Vanaf dat moment gaat ze iedere avond naar het klooster om voor de wond van de net bevallen vrouw te zorgen. Ze wordt stiekem binnen gelaten door de verpleegkundige kloosterlinge Maria.

De jonge novice wordt vanwege haar ongehoorzaamheid veroordeeld tot twee weken in isolement.

Als Mathilde na zo'n bezoek aan het klooster naar het veldhospitaal terugrijdt, wordt ze door nog een paar achtergebleven Russische militairen staande gehouden en ze dreigt te worden

verkracht, totdat de legeroverste er bij komt. Hij ontzet haar, maar laat haar er niet door. Ze moet terug. De enige mogelijkheid is terug naar het klooster gaan. Daar komen haar emoties los. Ze merkt tijdens haar verblijf dat er veel meer zusters zwanger zijn en dat moederoverste ziek is, omdat ze syfilis overgehouden heeft aan de verkrachtingen; de Russische militairen zijn drie keer terug gekomen!

Als ze na een etmaal terug gaat naar het veldhospitaal krijgt ze van iedereen een reprimande over haar wegblijven en in bezit houden van een legervoertuig. Ze moet een verslag schrijven over waar ze was en dergelijke. Ze zegt niets.

Dan wordt ze opeens gebeld door zuster Maria, want er is een noodsituatie. Er lijken wel meerdere bevallingen tegelijk te beginnen. Ze gaat! Na een paar dagen is het zo 'druk' dat ze haar mannelijke collega meevraagt!

Gaandeweg komt zuster Maria erachter dat moederoverste, die zegt dat ze de baby's onderbrengt bij familie van de meisjes, dat helemaal niet doet. Ze heeft een andere oplossing, één die meer recht doet aan geheim houden van wat er is gebeurd. Bovendien wil ze het klooster niet in diskrediet brengen. Ze spreekt over God als de Voorzienigheid.

Eén van de moeders springt van het dak als ze begrijpt dat haar baby niet is ondergebracht. Zuster Maria besluit dan een pas geboren baby niet bij moederoverste te melden, maar met haar naar Mathilde te gaan.

Tijdens een maaltijd in het klooster komen Maria en Mathilde met een groepje wezen dat bij het hospitaal rondscharrelt en enkele baby's de eetzaal binnenlopen. Dan gaat er van alles schuiven. Moeder overste blijft echter volharden in haar afweer. Regels en traditie zijn voor haar het belangrijkste.

Het slot toont kloosterlingen die voor baby's en jonge kinderen zorgen. Het lijkt wat romantisch zo'n happy-end. Het is echter een waar gebeurd verhaal.

De jonge novice, Mathilde en zuster Maria verzetten zich tegen de regels om de regels, het liever vasthouden aan de goede naam van het klooster en aan vastliggende beelden van God dan aandacht hebben voor de beschadigde vrouwen. Vrouwen die een gelofte hadden afgelegd van kuisheid en toebehoren aan God als hun bruidegom en moesten dit nu meemaken.

Deze drie vrouwen waren 'ongehoorzaam'. Ze wilden zich niet langer conformeren aan het oude patroon. Dat moest ten einde komen omwille van een mens in nood.

Hun daad van verzet was een begin, zette iets in beweging naar menselijkheid.

Dat kunnen wij ook iedere dag weer doen: een kleine daad van verzet..... jezelf een vraag stellen en dan ook de ander ..... dan gebeurt er iets, waardoor er iets kan gebeuren!

Verzet – Remco Campert

*Verzet begint niet met grote woorden
maar met kleine daden*

*zoals storm met zacht geritsel in de tuin
of de kat die de kolder in zijn kop krijgt*

*zoals brede rivieren
met een kleine bron
verscholen in het woud*

*zoals een vuurzee
met dezelfde lucifer
die een sigaret aansteekt*

*zoals liefde met een blik
een aanraking iets dat je opvalt in een stem*

*jezelf een vraag stellen
daarmee begint verzet*

en dan die vraag aan een ander stellen

Namens uw diaconale commissie, EvdW

verkenning

Moeder en vrouw zijn twee verschillende entiteiten, zei Ester Naomi Perquin, schrijfster van het Boekenweekgedicht, toen in deze krant. Maar literair vindt ze ‘de moeder’ een fantastisch thema. Is het dat filosofisch ook? Zet moederschap aan het denken? Vanuit de traditie is dat lastig te zeggen. Binnen de filosofie is de dood altijd aanzienlijk populairder geweest dan de geboorte, en daarmee dan het moederschap.

Geboorte

Wat is eigenlijk de invloed van geboorte op ons denken?

Alexandra van Ditmars in dagblad Trouw 21 maart 2019 n.a.v. het thema van de boekenweek 2019 ‘Moeder de vrouw’.

Zo zag Plato de filosofie als voorbereiding op de dood. Schopenhauer noemde de dood liefkozend ‘de muze van de filosofie’. En Kierkegaard stelde dat de mens alleen zinvol kan leven als hij vooruitloopt op de dood. Over de invloed van de dood op ons denken zijn boekenkasten vol geschreven. Maar wat is de invloed van geboorte op ons denken?

Marli Huijter en Désanne van Brederode over de invloed van geboorte op ons denken

Marli Huijter “Hannah Arendt wierp filosofen van Plato tot Marx voor de voeten dat zij geen aandacht hadden voor menselijke ervaringen als de geboorte”, zegt Marli Huijter, hoogleraar publieksfilosofie aan de Erasmus Universiteit. “Die vonden ze te kwetsbaar en onvoorspelbaar om interessant te zijn. Veel filosofen spreken gepassioneerd over de sterfelijkheid en de eindigheid van de mens, Arendt wijdt zich liever aan de nataliteit, het idee dat we ons via de geboorte in

de wereld voegen. Met de schepping van de mens – en vervolgens de geboorte van steeds nieuwe mensen – komt de vrijheid ter wereld, de vrijheid om een nieuw begin te maken. Geboorte staat voor opnieuw beginnen.

Enerzijds is dat letterlijk het nieuwe leventje; anderzijds het nieuwe wat deze persoon kan teweegbrengen. De fysieke geboorte gaat samen met de symbolische geboorte: het ontstaan van nieuwe manieren van spreken en handelen, en daarmee van verandering. De mens kan bij Arendt steeds opnieuw geboren worden, nieuwe wegen inslaan. Anders gezegd, je kunt van de mens het meest onverwachte verwachten. Dat moeten we niet vergeten. Daarom moeten we niet alleen stilstaan bij de dood, maar ook bij de geboorte.”

Désanne van Brederode “Het is wonderlijk om te bedenken dat de grootste genieën op aarde ook baby zijn geweest”,

reageert filosoof en schrijver Désanne van Brederode. “Toen de moeder van Auguste Rodin hem in haar armen hield, zou ze toen ooit gedacht hebben dat hij zo’n grote beeldhouwer zou worden? In onze tijd hebben we de neiging om het schattige van een baby te idealiseren en weinig oog te hebben voor de individualiteit die al in dat wezentje zit. Terwijl dat besef een belangrijke invloed kan hebben op ons

denken. Dat we te maken hebben met een individu dat nu nog in een babyverpakking zit, is geen reden om er alleen maar sentimenteel naar te kijken. Er zit al een persoonlijkheid en een potentie in die leeftijdsloos is. Dat relativeert het belang dat wij soms hechten aan de leeftijd en het formaat van iemand.”

“Het besef dat iedereen ooit een baby was, helpt trouwens ook de andere kant op. Stel je voor dat je verbijsterd bent over mannen die in hun maatpakken ontzettend belangrijk lopen te doen aan een vergadertafel. Als je dan bedenkt dat ook zij ooit rondkropen en hun fruihapje uitspuugden, kan dat je helpen om desondanks met humor en liefde naar ze te kijken.”

Marli Huijter: “Ik associeer geboorte ook met relativering, maar op een andere manier. Ik ervoer vanaf de geboorte van mijn kinderen

dat ik mijn eigen bestaan ging relativeren. Hun bestaan was per direct zeker zo belangrijk als dat van mij. Dat zorgde ervoor dat ik mezelf begon te zien als onderdeel van een doorlopende ketting van generaties. Filosofen als Sartre en Foucault wijzen daarop: zodra tot ons doordringt dat er geen hiernamaals is, hebben wij de neiging om in ons beperkte leven een zo belangrijk mogelijke biografie te schrijven. Het gevolg: je probeert continu het maximale uit je leven te halen. Als je jezelf daarentegen in een ketting of web van relaties ziet, ben je als individu wat minder belangrijk en heb je dat streven ook minder. Dat klinkt misschien niet zo aantrekkelijk, maar er gebeurt dan juist iets heel moois: je verruimt hyperindividualisme voor relationaliteit. Het gaat dan niet om je eigen hachje, maar om de verbinding met anderen. De mens is vanuit die blik geen afgegrensd wezen, maar onderdeel van een reeks. In die reeks kan telkens weer een nieuw begin worden gemaakt. Dat gegeven is zeker zo betekenisvol als het afgebakende stukje tussen jouw geboorte en jouw sterfte. Een individu is dan, net zoals in het denken van Arendt, nooit afgescheiden van andere individuen.”

Désanne van Brederode: “Ik heb die relationaliteit ook ervaren toen ik moeder werd. Maar daarnaast laat geboorte iets anders zien, dat denk ik van groot belang is in onze huidige maatschappij. Wij hebben maakbaarheid tegenwoordig hoog in het vaandel staan: wij weten precies welke voedingsstoffen ons lichaam nodig heeft, hebben overal pilletjes voor en kunnen zelfs een zwangerschap plannen. Het menselijk leven behoort daarmee steeds meer tot het domein van het maakbare. Maar de geboorte botst met die illusie van maakbaarheid. Net zoals je voor de velden vol bloeiende krokussen die je nu ziet geduld moest hebben – je kunt ze niet handmatig naar boven trekken – moet je voor een geboorte toch echt negen maanden wachten. Het wonder voltrekt zich zonder dat wij daar echt direct invloed op hebben. Dat proces kun je ook vertalen naar onze ziel en geest: uit de ervaringen en pijn waar jij in het leven doorheen moet, kan iets moois geboren worden, wat jij niet van tevoren kunt overzien. Het is een kwestie van met rust laten en kijken wat er ontstaat. De geboorte laat daarmee zien dat het geheim van het leven niet aan ons is.”

Aangereikt door Corinne Döbken en verwerkt door Beppie

Wisława Szymborska

Op 1 februari 2012 overleed de Poolse dichteres en Nobelprijswinnaar (1923–2012). In haar gedichten gebruikte ze vaak alledaagse voorwerpen voor grote thema's als dood en liefde.

“De eerste zin van een toespraak schijnt altijd de moeilijkste te zijn. Die heb ik nu dan in elk geval achter de rug.”

Zo begon Wisława Szymborska op 7 december 1996 haar dankwoord na de ontvangst van de Nobelprijs voor literatuur en indirect had ze daarmee tegelijkertijd het gereedschap van haar poëzie getypeerd. Geen vergrootglas op de Gebeurtenissen en de Gevoelens, maar een verkleinglas, een microscoop waaronder ze gefileerd hun oorsprong laat zien. Of liever: hun mogelijke oorsprong, want ze was niet iemand met eenduidige, strenge en stellige uitspraken. Haar oeuvre, dat niet meer dan circa 350 gedichten omvat, is vooral speels en ironisch. En bovenal wijs. Zij slaagt er telkens in zich over het meest alledaagse te verwonderen en daarin een nieuw perspectief te openen: nuchter, helder, direct en vaak met humor. In een interview met NRC Handelsblad zei ze hierover:

‘De verbazing, de verwondering mag je niet verliezen. Bij alle desillusie moeten die overeind blijven. De verwondering is de belangrijkste missie van de dichter... het is het hoofdthema van de poëzie.’

In deze Doorkijk een gedicht van haar uit de (verzamel) bundel ‘Einde en begin’.

Hemel

*Hiermee had ik moeten beginnen: de hemel.
Een raam zonder vensterbank, kozijn of ruiten.
Een opening en niets daarbuiten,
maar wijd open.*

*Ik hoef niet te wachten op een heldere nacht,
noch mijn hoofd achterover te buigen,
om de hemel te bezien.
Hij is achter de rug, bij de hand en op de oogleden.
De hemel omwindt me strak
en tilt me van onderen op.*

*Zelfs de hoogste bergen zijn niet dichterbij de hemel
dan de diepste dalen.
Op geen enkele plaats is meer hemel dan op enige andere.
De hemel drukt even absoluut
op een wolk als op een graf.
De mol kan zich even hemels voelen
als de uil die zijn vleugels wiegt.
Een ding dat uit de afgrond valt
valt van hemel in hemel.*

*Korrelige en rotsachtige,
vloeibare, vlammeende en vluchtige
lappen hemel, kruimels hemel,
vlagen hemel, stapels.*

*De hemel is alomtegenwoordig
zelfs in het onderhuidse duister.
Ik neem hemel op, scheid hemel af.
Ik ben een val in een val,
een bewoonde bewoner
een omhelsde omhelzing,
een vraag in antwoord op een vraag. De verdeling in aard en hemel
is geen geschikte manier
om aan dit geheel te denken.
Ik kan er alleen mee overleven
op een preciezer adres
dat sneller is te vinden,
mocht ik worden gezocht.
Mijn bijzondere kenmerken zijn
geestdrift en vertwijfeling.*

Dit is een vervolg op de gegevens die we verkregen hebben van ons gemeentelijk Maaïke Diekema over de achtergronden van de beeldhouwer Simon Miedema, vervaardiger van onze terracotta paneeltjes in onze preekstoel. In de vorige uitgave werd o.a. de symboliek van het middenpaneel beschreven. In dit laatste deel worden de twee zijpaneeltjes voor het voetlicht gebracht.

Traditie of toch vernieuwing?

De vredesmaagd wordt geflankeerd door twee kinderfiguren die een bepaalde emotie uitdrukken. Daarbij wordt bij elk een bijbeltekst weergegeven.

Het paneeltje rechts op de preekstoel (voor de kerkganger/kijker links) staat op een guirlande/cartouche onder het figuurtje: Mattheüs 6: 28 - 33 (uit de Bergrede): “En wat maken jullie je zorgen over kleding? Kijk eens naar de lelies, kijk hoe ze groeien in het veld. Ze werken niet en weven niet. Ik zeg jullie: zelfs Salomo ging in al zijn luister niet gekleed als een van hen.” Daarboven een pot of vaas waar omheen planten (rozen) groeien. In de handen van het figuurtje zien we twee lelies. “Als God het groen dat vandaag nog op het veld staat en morgen in de oven gegooid wordt al met zo veel zorg kleedt, met hoeveel meer zorg zal Hij jullie dan niet kleden, kleingelovigen?” (vers 30) Uit het vaasje of potje lijkt iets van vuur op te vlammen. Dat verwijst waarschijnlijk naar dit deel van de bijbeltekst. De rest van deze bijbeltekst: “Vraag je dus niet bezorgd af: ‘Wat zullen we eten?’ of ‘Wat zullen we drinken?’ of ‘Waarmee zullen we ons kleden?’ – dat zijn allemaal dingen die de heidenen najagen. Jullie hemelse Vader weet wel dat jullie dat alles nodig hebben. Zoek liever eerst het

koninkrijk van God en zijn gerechtigheid, dan zullen al die andere dingen je erbij gegeven worden.” Het figuurtje heeft een vrolijk gezicht. Waarschijnlijk verwijst dit naar dit laatste deel van de tekst. De proporties van het figuurtje zijn in een verhouding uitgevoerd zoals putti (engelfiguurtjes ter decoratie) vaak in de baroktijd werden uitgebeeld (met mollige, korte beentjes)

Het linker paneel (voor u uit gezien: aan de rechter kant) zien we een zelfde soort figuurtje als aan de rechter paneel, maar nu met een kruis op zijn schouder dragend. Onmiskenbaar verwijzend naar de smart van het leven, met een doodshoofd met een bundel distels er omheen gedrapeerd. Op de cartouche/guirlande de tekstverwijzing: Mattheüs 5: 10-11 (ook uit de Bergrede): “Gelukkig wie vanwege de gerechtigheid vervolgd worden, want voor hen is het koninkrijk van de hemel. Gelukkig zijn jullie wanneer ze je omwille van mij uitschelden, vervolgen en van allerlei kwaad betichten.”

Miedema geeft blijk vooral de traditie te volgen, zoals het in de eeuwen ervoor al heeft plaatsgevonden en is uitgebeeld. Zo heeft hij ook onder andere in dezelfde tijd het Luxor theater in Arnhem op een klassieke wijze gedecoreerd (het doet nu dienst als poppodium voor allerlei popconcerten e.d.). In diezelfde lijn kunnen wij nu ook het werk van Van der Kop zien, waarvan nu twee schilderijen in onze kerkzaal tentoongesteld worden. Hij is bepaald geen vernieuwer maar iemand die vooral de traditionele wijze van uitbeelden van de vigerende Salons en academies volgt. Het is dezelfde tijd dat bijvoorbeeld Van Gogh, Cézanne en andere bekende kunstenaars baanbrekend werk maken. Dat is in schril contrast met het werk dat wij nu zien van deze kunstenaars. Er is dan ook een richtingensrijd gaande: volgen we de traditie of gaan we mee met de vernieuwing? De vernieuwers echter werden door het academisch georiënteerde kunstwereld voor ‘kladschilders’ en ‘charlatans’ uitgescholden. U kunt voor uzelf wel beoordelen of u met deze schoffering eens bent of niet. U dient dan wel in ogeschouw te nemen, dat wij er nu vanuit een ander oogpunt en een andere tijd hiernaar kijken. Voor die tijd waren dergelijke vernieuwingen revolutionair van opvatting van een ongekende proportie.

Aan het eind van de Negentiende Eeuw werden op de Parijse Salons (waar de kunstwerken werden gekeurd of dezen wel de 'beproefde kwaliteit' vertegenwoordigden) en deden ze dat in hun ogen niet, dan werden ze geweerd van deze tentoonstellingen. Het bracht een tegenstroming op gang met alternatieve tentoonstellingen, zoals wij nu bijvoorbeeld het Impressionisme kennen. De traditionele tak van kunst van Miedema en Van der Kop zal uiteindelijk toch het onderspit delven. De nieuwe tijd van het komende Modernisme breekt aan.

HvdW

P.S. Dit is het laatste deel over het beeldschema van onze preekstoel. Als u het gehele verhaal digitaal of uitgeprint zou willen hebben, dan hoor ik dat graag van u.

blik verruimen

Voor u gelezen bij het thema

Gelezen boekjes:
'Kerk in tijden van Corona' - Herman van Rompuy ,
Mirjam Spruit , e.a. onder redactie van Leo Fijen.
en 'Epiloog bij Grote verwachtingen' – Geert Mak.

Beide boekjes zijn dit jaar uitgegeven met als aanleiding de pandemie. Ze hebben verschillende startpunten, maar schampen elkaar in het motto.

Epiloog: ***“Als donderslag bij heldere hemel waren wij aan de beurt. Wij, de zondoorstooftde generatie van deze decennia,***

werden in het voorjaar van 2020 plotseling uit onze roes wakker geschopt en proefden voorzichtig het vergeten woord 'noodlot' op onze tong."

'Kerk in tijden van Corona': "En conclusies zijn er niet. Of het moet zijn dat God op ons wacht op een plek en langs een weg die we nog niet kennen en die we tastend gaan. Maar altijd in vertrouwen dat we niet aan ons 'lot' worden overgelaten."

Einde

Dit deel van mijn betoog heb ik betiteld met einde, omdat ik hierin het boekje van Geert Mak bespreek waarin hij een eindfase schetst van een Europese droom.

Het woord 'lot' of 'noodlot' is het ankerpunt in beide boekjes. Bij de ene het onzekere en ongrijpbare, en bij de andere juist in negatieve betekenis van het lot: 'nood'- lot.

Ik zal voor de leesbaarheid deze twee werken in aparte stukjes behandelen. Nu eerst Epiloog bij Grote Verwachtingen van Geert Mak:

Geert Mak heeft Epiloog geschreven als appendix (aanhangsel) bij zijn boek: 'Grote Verwachtingen'. In dit laatste boek beschrijft hij de Europese geschiedenis zo rond de eeuwwisseling (het jaar 2000) Eigenlijk is 'Grote Verwachtingen' weer een vervolg op het succesvolle boek 'In Europa', waar ook een televisieserie van is verschenen.

In 'Grote Verwachtingen' schetst hij de sfeer en de stemming van de eerste twee decennia van de eenentwintigste eeuw. Het optimisme van 'In Europa' verdwijnt gaandeweg in deze tijd. Hij beschrijft op een meesterlijke manier de teleurstelling en de moeiten waarin Europa verzeilt raakt:

Het uitgangspunt van Geert Mak lijkt een atheïstische. Hoewel hij een tijd geleden het boek: 'Hoe God verdween uit Jorwerd' schreef. Wij (Beppie en ik) zijn op zoek geweest naar God in deze zelfde plaats, noem het een pelgrimsreis. We zijn daar hartelijk ontvangen en gelaafd onder de auspiciën van het 'Nijkleaster' (het Nieuwe Klooster): een actiegroep die nieuwe en oude vormen van

ontmoeting en bezinning verenigd in samenkomsten met anderen. Je zou kunnen zeggen dat God juist hierin weer terugkomt in Jorwerd. Wij hebben in ieder geval een sprankje hoop en bemoediging mogen ervaren. In gesprek, en onder zwijgen langs ingezaaide bloemen op het jaagpad langs de poldertocht mochten wij God ervaren in de ontmoeting met de ander en met de omgeving, als een ware pelgrim.

Waar het boek: 'Hoe God verdween uit Jorwerd' om draait, is misschien wel de kern van deze gedachten die ik u nu voorschotel. In dit boek (de eerste druk in 1994) schrijft Mak het verhaal van boeren, de kleine winkeliers en de oprukkende stad. Het verhaal van de jaren waarin alles anders werd. Wat er is gebeurd op het platteland toen de machines kwamen, de subsidies, de banken. De tijd dat de echte boeren langzaam ten onder gingen. De eeuwenlange tradities verbleekten door rendement en grootschalige verdienmodellen. Boeren werden producenten. Ook de gewoontes en de schijnbaar onwrikbare verhoudingen in geloof en leven stonden op losse schroeven. Geleidelijk stortte de 'kerkelijkheid' met al zijn zekerheden als een kaartenhuis ineen. Mak schrijft ook over het 'letterlijk' ineenstorten van de kerktoren van Jorwerd in 1951:

“Zomaar uit zichzelf, na negenhonderd jaar sneeuw, zon, regen en wind, gewoon uit pure torenmoetheid. Dat was een voorteken, of een keerpunt, of gewoon slecht onderhoud – het is maar hoe je het wilt zien.”

Tijden veranderen, doen mensen veranderen, zeker als er ook iets ingrijpends gebeurd in de maatschappij, zoals: oorlog, crises, of pandemie. Gewoontes verbleken, zekerheden komen op losse schroeven te staan, de gelaagdheid van de maatschappij stort ineen.

De twee boekjes die ik ter sprake breng, gaan over zo'n ingrijpende gebeurtenis: Covid19.

Ik citeer en becommentarieer de beide werkjes (ondanks dat ze over de Coronacrisis gaan, zijn ze nog net vóór de tweede golf verschenen).

Op een van de pagina's van het begin van het boekje schrijft hij: *“En nu bungelen we zelf.”* Mak beschrijft ook in dit boekje over het beieren van de kerkklok in Jorwerd (de noodklok?), als beeld voor

de zorgelijke situatie waarin wij Nederlanders met Europa en de wereld vertoeven.

“Ik ben tegenwoordig een van de klokkenluiders van mijn dorp. Iedere woensdagavond sta ik een kwartierlang in het donkere hok onder aan de toren aan het klokkentouw te trekken.” (...) “De gezamenlijke kerken hebben dit bedacht, als moment van ‘hoop en troost’, maar zelf denk ik eerder aan ‘brand’ en ‘groot alarm’. En dat is het natuurlijk ook. Het is alsof een engel uit het boek Openbaringen plotseling is neergedaald en met zijn adem dood en ramspoed over deze aarde blaast.

Dat is niet alleen in medische zin zo op te vatten, maar ook in politieke zin, of over de situatie waarin wij met ons allen op wereldniveau nu bevinden. Halverwege het boekje schrijft hij over deze situatie:

“De farmaceutische industrie bleek, over de hele wereld, zich steeds minder te hebben gericht op de ontwikkeling van vaccins en medicijnen tegen deze nieuwe, almaar opduikende virussen. Met andere activiteiten, zoals opkoop en monopolisering van de patenten en octrooien van bestaande medicijnen kon veel meer geld worden binnengeharkt.” (...)

“Een bende die ook opeens uit de modder tevoorschijn kwam: economieën die in extreme hadden gedraaid op het maken van schulden. Dat veel bedrijven het in deze situatie niet lang zouden volhouden was duidelijk, maar vooral bij grote bedrijven was het verbluffend hoe snel die onttakeling plaatsvond. Blijkbaar bestonden de gebruikelijke buffers nauwelijks meer. De oorzaak was simpel: door extreem lage rentestanden van de voorgaande jaren kostte het maken van schulden bijna niets meer, alle winst kon naar de aandeelhouders; reserves of kasgeld aanhouden was voor de dommen.”

Aan het einde van zijn betoog schrijft Mak aan zijn ingebeelde student van het jaar 2069:

“Deze pandemie is, hoe ingrijpend ook, een verhaal met een begin en een eind, een situatie waarin – zij het met grote moeite – het nodige valt bij te sturen. De komende klimaatcrisis is, wat dat betreft, ongenadig: als die eenmaal volop losbreekt is er weinig of niets

meer aan te doen. ‘De wereld zal veranderen,’ schrijft Ivan Krastev, ‘en dat is niet omdat er geen weg terug meer is.’ In dat licht is deze pandemie geen goddelijke straf, maar eerder een laatste waarschuwing.” (...) “Ik lees nu duizend commentaren waarin wordt gewezen op ‘ons mateloze consumeren’ en ‘onze wilde rit over de aardbol’: is dat niet de werkelijke oorzaak van dit virus?” (...) “Wat was eigenlijk het belang van al die stedenvluggertjes, die goedkope reisjes, Airbnb-adresjes, die stampvolle treinen en vliegtuigen? En dan al die congressen en zakelijke bijeenkomsten, overal ter wereld? En, zo vervolgen sommigen al die buitenlandse contacten, van de internationale wereld waaraan onze generaties steeds meer gewend raakten? Hebben we aan onze nabijheid – lokaal, nationaal – niet genoeg? (...) Zelfs The Financial Times schijnt het neoliberalisme nu te hebben afgezworen: het is vooral de ongelijkheid die moet worden bestreden. The Economist, waarschuwt voor de grieven van de gewone bevolking en de roep om verandering en zo overal de populistten in het zadel helpen.”

Uiteindelijk verzucht Mak met de volgende woorden: “Veel weet ik niet meer te zeggen. we vegen de kruimels van ons leven op. Het is alsof we opeens naar een nieuw toneelstuk zitten te kijken...”

Als slot schrijft hij aan zijn denkbeeldige vriendin:

“Ik loop naar de toren van ons dorp (red.: dezelfde als de in 1951 was ingestort maar weer herbouwd) en trek aan het touw, de klok boven mijn hoofd begint weer te beieren. Hij dateert uit 1354, hij heeft alles gezien en meegemaakt, hij blijft toch gewoon maar doorgaan.

Het ga je goed, daar in 2069, dierbare vriendin.”

Onder die toren hebben wij zoekende mensen ontmoet, zoekend naar inspiratie en spiritualiteit, onder de paraplu van het Nijkleaster. Een sprankje hoop.

Noem het een voorteken, of een keerpunt, of gewoon een goed onderhoud – het is maar hoe je het wilt zien.

HvdW

Nieuw begin

Dit stukje benoem ik als nieuw begin, omdat ik het boekje 'Kerk in tijden van Corona' bespreek. Het is een samenraapsel van allerlei meningen over de toestand in de kerk tijdens en na de pandemie, met als doel: 'Hoe nu verder?' Dat nodigde mij uit tot een bespiegeling van een misschien wel glorend nieuw begin.

In het voorwoord verwoordt Fijen het als volgt: *"Ik mis mijn kerk zoals di voor de corona was, met evenementen die niemand meer vergeet". (...) "We stonden er zo goed voor, we waren zo vitaal. En ik besef dat dit allemaal voorbij is. Niets is meer vanzelfsprekend, niets meer normaal. we zullen opnieuw moeten beginnen. En daar is ook niets mis mee."*

Fijen heeft verschillende prominente en minder bekende personen in Vlaanderen en Nederland uitgenodigd om hun visie te geven op wat deze ontwikkelingen doen met de rol van christenen, zowel binnenkerks als daarbuiten. En bij dat laatste plaatsen verschillende schrijvers de vinger op de gevoelige plek. Velen daarvan orakelen over binnenkerkelijke merites en opvattingen, zowel in de Rooms Katholieke kerk als in de Protestantse. Maar sommigen uit het kerkelijke wereldje durven echter wél over hun eigen schaduw heen te springen. De meesten zitten toch nog vast in hun oude gewoontes, soms verpakt in een nieuw ogend jasje of met een nieuw sausje overgoten, maar de smaak blijft muf. Het is de vraag of dat nog toekomst heeft. Ik denk zelf van niet.

Men spreekt dan over een 'Vaticaan Concilie dit', of een of ander 'dogma dat'. Het zal degenen die aan de rand (of net daarbuiten) van de kerk leven een 'worst wezen'. Je wordt er niet warm of koud van. Het gaat allemaal over en langs hen heen.

Toch is het een lezenswaardig boekje, want er zijn heus wel verrassende gezichtspunten in te herkennen, en ik moet eerlijk bekennen dat dit het meest geldt voor de schrijvers die los van de kerkelijke traditie opereren. Zo schrijft bijvoorbeeld Herman van Rompuy (voormalig voorzitter Europese Raad): *"Vooraleer we van de Kerk in tijden van corona spreken, moeten we spreken over hoe de samenleving die tijd beleeft."*

Dat is een raak punt. Kerk staat in verhouding tot samenleving. Sommige bevindelijke christenen zullen wellicht naar voren kunnen brengen dat zij het 'wereldse' hebben afgezworen. Maar als we zo naar binnen gekeerd zijn en afgewend van de noden van deze tijd, zal de kerk haar legitimiteit verliezen. Kerk en gelovigen hebben een missie, en ik weet het remonstranten zijn wars van evangeliseren. Maar je hoeft mensen ook niet te overtuigen, dat komt vanzelf wel als je welgemeend naar de ander wilt luisteren.

Van Rompuy zegt het zo: *“De Kerken hebben als plicht te wijzen op de lange termijn, op de solidariteit tussen generaties. de Kerk moet de gewetens wakker houden, goed wetend dat haar stem niet zo luid meer klinkt en dat ze reeds zeer veel aanhang verloren heeft door haar eigen geboden en verboden. En toch.”* *“De Kerk moet authenticiteit en geloofwaardigheid winnen of herstellen door gedrag van gelovigen en vertegenwoordigers zelf.”*

Aan het eind van haar stuk schrijft Nynke Dijkstra

(beleidsmedewerker PKN, lid Kerngroep Kerkproeverij, het als volgt: *“Kerk na corona daagt uit om onze manieren en vormen van kerk-zijn, van vieren en vergaderen en ontmoeten onder de loep te nemen. De nieuwe wegen die bewandeld worden zijn niet alleen beperkingen, het zijn ook mogelijkheden voor de toekomst. wellicht leidt het ook tot meer rust en concentratie. Niet alle vergaderingen zijn nodig, niet alle activiteiten onmisbaar. De crisis nodigt ons uit tot bezinning op de kern van kerk-zijn. het is dus ook een kans om diepgaand in gesprek te gaan over onze bronnen. Waarom en waartoe zijn we kerk, wat inspireert ons en draagt ons? Dat gesprek is kostbaar en de moeite waard. Daarom is het verstandig niet te snel over te gaan ‘tot de orde van de dag’ of het ‘oude normaal’. Er valt wat te leren van de ervaringen die we opdoen.”*

Enkele van die ervaringen vermeldt zij in haar betoog als volgt:

“De kracht van de kleine groep wordt juist in coronatijd weer helder. de kerk is niet alleen de grotere bijeenkomst van de zondag. De kerk leeft ook van ontmoetingen door de week, van geloofsgesprek één op één of in kleinere groepen. Hier geldt een en-en. Beide zijn nodig: de viering waarin je ook min of meer anoniem mee kunt doen en de kleine kring, het gesprek waarin je wordt uitgenodigd persoonlijk te zijn en geloof en vertrouwen te delen.” (...)

De corona pandemie roept heel veel creativiteit op, maar legt ook pijnlijk de onvolkomenheden bloot die daarvoor al lang latent

aanwezig waren, namelijk dat de kerken de laatste decennia steeds leger werden en dat achter de legitimiteit en urgentie ervan een groot vraagteken werd gezet. Het is aan ons om die kans te grijpen om er nieuwe antwoorden op te vinden die passen in deze tijd en er ons voor te hoeden om al te gemakzuchtig terug te vallen op het 'oude normaal'.

HvdW

P.S. Het motto van de preek van Marijn Junte van 22 november j.l. (dit epistel was toen al enige tijd klaar) sluit hier naadloos op aan. Daarom vernoem ik het nu hier. Het is één van de gezichtspunten van Bonhoeffer: *'Het onvoltooide, het fragmentarische van ons leven ervaren we daarom bijzonder sterk. Maar juist het fragment kan verwijzen naar een voltooiing die te groot is om door een mens gerealiseerd te worden. (...) "Het gaat er maar om, of aan het fragment van ons leven nog te zien is hoe het geheel ontworpen en bedoeld was en uit welk materiaal het bestaat."*

En zoals het Martijn het in de overdenking bij het gedenken van de overledenen verwoordde:

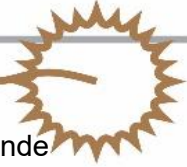
"Op bepaalde momenten staan we met de scherven van ons leven in handen en kunnen we het geheel minder goed overzien. Wel heeft iedere scherf op zich weer zijn eigen realiteit en mogelijkheden. Het heeft minder zin om er weer een hele 'vaas' van te maken. Het is ook niet meer mogelijk de oude glorie terug te krijgen. Maar de scherven nopen ons om er een nieuwe 'vorm' voor te vinden. Dat zal niet liggen in het terug gaan naar het 'oude normaal', want dat is er niet meer, maar in een nieuwe werkelijkheid, met andere mogelijkheden. We weten niet hoe de toekomst eruit zal zien. Je kunt altijd weer opnieuw beginnen. Dat zal niet altijd even gemakkelijk zijn, maar we moeten niet verwachten dat we terug kunnen zoals het vroeger was."

Als er een deur dicht gaat, is er vaak een andere deur die open gaat. Of een raam.

Hoeveel deuren we ook achter ons dicht doen, er blijft er altijd één voor ons open.

Wat een rups het einde noemt.....

Het thema van deze Doorkijk met de combinatie 'einde .. nieuw begin' kent vanuit de natuur verschillende variaties. Bovenstaande aanhef 'Wat en rups het einde noemt....' Is voluit 'Wat een rups het einde noemt, noemen wij een vlinder'. In dit jaargetijde lijken onze tuinen en de natuur wel steeds 'doder' te worden. Ieder (voor)jaar blijkt weer dat er toch nog leven in zat en dat dat naar buiten breekt.

Deze gedachte krijgt nog een geloofsdimensie in de tekst van Johannes 12 vers 24 'Waarachtig, ik verzeker u: als een graankorrel niet in de aarde valt en sterft, blijft het één graankorrel, maar wanneer hij sterft draagt hij veel vrucht.'

Als een graankorrel ergens op een plankje blijft liggen, blijft het één graankorrel. Je zult niet wakker worden en ontdekken dat er opeens twee liggen. De graankorrel moet de grond in en blootgesteld worden aan vocht en zo afgebroken worden, ofwel sterven. Het is echter niet de hele graankorrel die sterft. Binnen in de kern, in het hart als het ware, zit leven. Dat leven komt er op de plank dus niet uit, vanwege de harde schil eromheen. Maar zodra deze schil week wordt en afbreekt, kan het leven doorbreken. Dit beeld wordt bijvoorbeeld ook voor Jezus' dood gebruikt.

In de digitale dienst van zondag 25 oktober, geleid door dominee Martijn Junte, werd onderstaand gedicht van Louise Glück, Nobelprijs winnares voor de literatuur in 2020, gelezen. Ik heb het eens opgezocht en wil het u niet onthouden. Het verwoordt ook dat beeld van dood/einde en nieuw begin/leven aan de hand van het beeld van de bloembol van een wilde iris.

De wilde iris

Aan het eind van mijn lijden
was een poort.
Hoor: wat jullie dood noemen
herinner ik mij.
Geluiden, boven me, schurende dennentakken.
Daarna niets. De zwakke zon
fladderde over de droge grond.
Het is vreselijk te overleven
als bewustzijn
begraven in de donkere aarde.
Toen was het voorbij: dat wat jullie vrezen, beziel
te zijn en niet in staat
tot spreken, eindigde abrupt, de stugge aarde
gaf een beetje mee. En wat ik hield
voor vogels schoot lage heesters in.
Jullie die je de overgang
uit de andere wereld niet herinneren
ik zeg jullie ik kon weer spreken: wat er ook
terugkeert uit vergetelheid keert terug
om stem te vinden:
uit het hart van mijn leven spoot
een grote fontein, diepblauwe
schaduwen op een azuren zee.

Wat een prachtig beeld en zo hoopvol. Dit soort teksten kunnen helpen om bewuster te ervaren dat juist in deze tijd van donker, natuur die verstilt en contacten die er nu veel minder zijn door besmettingsgevaar, al nieuw leven kan schuilen. Je ziet dat ook letterlijk aan bijvoorbeeld de kastanje, de hortensia en de magnolia. Dat kan onze hoop voeden dat er wat anders op stapel staat voor na deze misschien door ons ervaren 'doodse periode'. Geweldig dat er na de dienst ook bloemen werden weggebracht naar gemeenteleden die zo'n teken van leven goed kunnen gebruiken. Er zijn voor ons ook legio mogelijkheden om met een 'teken van leven' iets te doen voor een ander.

EvdW

Tekenen van leven

Een kaart sturen, even iemand bellen of samen wandelen, zijn tekenen van leven waardoor we een ander het gevoel kunnen geven gezien te zijn.

We kunnen elkaar ook laten weten waar we in deze tijd met beperkingen blij van worden, wat ons bemoedigt. Zo is er bijvoorbeeld dat gedicht van Louise Glück.

Ik zocht het op, omdat ik het niet zo snel tot me kon nemen tijdens het lezen ervan. Ook werd ik nieuwsgierig naar de film die in de overdenking genoemd werd, 'A hidden life'.

Onze kinderen hebben de gewoonte een boek of film dat/die gelezen of gezien is en waarvan ze de 'boodschap' willen delen, door te geven aan ons. Zo werd ons de film 'My octopus teacher' aangeraden. Heel ontroerend.

Ook via via maakten we kennis met de muziek van Einaudi. Soms verstild en dan weer levendig, maar altijd boeiend.

Nu hebben we natuurlijk allemaal onze eigen voorkeuren en vindt niet iedereen hetzelfde mooi, maar toch kun je door iemand op een idee geholpen worden. Soms weet je niet wat je 'mist' 😊. Zo'n idee kan zomaar wel goed uitkomen in een tijd waarin we meer thuis zijn..... een goed boek.....een film die je aan het denken zet ..... mooie muziek. Je kunt er enorm van opkikkeren.

Hoe we dat praktisch kunnen uitvoeren, weet ik nog niet, maar ik vind het de moeite waard om daar over na te denken.

Wie van u heeft een goed idee om deze dingen uit te wisselen? De nieuwsbrief? Of een app met wie er zin in heeft om dit te delen en op ideeën gebracht te worden?

Eerste ideeën voor coronaproof iets doen waar je plezier aan kunt beleven:

Wandeling op eiland De Zaag. Start bij de brug op het kruispunt van Noord/ De Zaag (veel onverharde paden)

Film: My octopus teacher

Muziek: Cd Una Mattina van Ludovico Einaudi

Evdw

Het fundamentele verschil tussen licht en duisternis is dat het licht wel de duisternis kan verdrijven, maar de duisternis het licht niet.

Komende preekbeurten

25 december	Ds. M. Junte Kerstdienst	Aanvang: 10.00 u
3 januari	Ds. A. van Baarsen Nieuwjaarsontmoeting	Aanvang: 10.00 u
17 januari	Mw. Ds. I.L. Tan	Aanvang: 10.00 u
31 januari	Ds. M. Junte Avondmaal	Aanvang: 10.00 u
14 februari	Mw. Ds. R. van Andel	Aanvang: 10.00 u
28 februari	Mw. Ds. S. Coenradie	Aanvang: 10.00 u
14 maart	Ds. M. Junte	Aanvang: 10.00 u
28 maart	ntb Palmzondag	Aanvang: 10.00 u
1 april	Ds. J. Klijsma Witte Donderdag – Avondmaal	Aanvang: 19.00 u
2 april	ntb Goede Vrijdag	Aanvang: 19.00 u
4 april	Ds. M. Junte Pasen	Aanvang: 10.00 u
25 april	Dhr. J. Marinus	Aanvang: 10.00 u
9 mei	Mw. M. Brok	Aanvang: 10.00 u
23 mei	Ds. M. Junte Pinksteren	Aanvang: 10.00 u
6 juni	ntb	Aanvang: 10.00 u
20 juni	Ds. M. Junte Avondmaal	Aanvang: 10.00 u